

Pálvölgyi Enikő

PhD hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Recenzió Geraldine Andrews és Richard Millet: *Law of Guarantees*¹ c. művéről

Debreceni Jogi Műhely, 2016. évi (XIII. évfolyam) 3-4. szám (2016. december 31.)

Geraldine Andrews és Richard Millet²*Law of Guarantees* c. munkája olyan szakkönyv, amely átfogóan mutatja be, milyen jogi konstrukciókban képzelhető el a kezesség- és a garanciavállalás az angol jog szabályai szerint. Minden olyan kérdésfelvetésre kerül benne, amelyek felmerülhetnek ezen jogintézményekkel kapcsolatban mind elméleti, mind pedig gyakorlati szempontból. A szerzők részletesen elemzik, hogy milyen törvényi és alaki feltételeket támaszt az angol jog a kezességet és garanciát illetően, teszik mindezt úgy, hogy felsorakoztatják a témával kapcsolatos kulcsfontosságú bírói esetjogot, szakmai kommentárt fűzve azokhoz.

A mű szerkezeti felépítését tekintve 18 fejezetet tartalmaz, ezenkívül táblázatba szedve megtaláljuk a könyvben hivatkozott valamennyi bírósági jogesetet -több ezres nagyságrendben- valamint néhány, a gyakorlati munkát segítő iratmintákat is csatolnak a szerzők.

Előjáróban annyit érdemes leszögezni, hogy az angol jogi terminológia a kezesség kapcsán némiképp bonyolultabb, és nem egészen feleltethető meg a magyar terminus technicusnak, amelyeket a biztosítéki szerződések tárgyalásakor alkalmazunk. A garancia és a kezesség (*guarantee* és *surety*) szinonim fogalmak az angol jogban, az utóbbit a bírói gyakorlat alakította ki. A két jogintézmény megkülönböztetését (*Garantie* és a *Bürgschaft*) a német jogtudomány alakította ki.³ Figyelemmel erre, a lenti ismertetésben a könyv szerinti angol fogalmakat használom, próbálva megfeleltetni a magyar nyelvben használatos kifejezéseknek.

A könyv legelején a szerzők tisztázzák az egyes definíciókat, fogalmi elhatárolásokat. Aszerzők a *surety/suretyship* kifejezéseket alatt a kezességet, mint általános fogalmi meghatározást használják, amely összefoglalóan értendő azokra a szerződésekre, ahol a kezes (*the surety*) vállalja, hogy helytáll a főkötelezettnek (*the principal*) a jogosulttal (*the creditor*) szemben fennálló vagy jövőbeli kötelezettségeiért, és ahol a kezes felelőssége mögöttes, nem pedig helyettesíti a főkötelezett felelősségét.

A biztosítéki szerződések (*contracts of surety*) körében két fő kategória különböztethető meg az angol jog szerint, ezek a magyar jogi fogalmak szerinti kezességi szerződések (*contracts of guarantee*) és a garanciaszerződések (*contracts of indemnity*). A két szerződéstípus között alapvetően két aspektusból tehető különbség, egyrészt, hogy a kezességi szerződések szemben a garanciaszerződésekkel *prima facie* nem kényszeríthetők ki a jogosult által, másrészt pedig kezességi szerződés esetén a kezes felelőssége járulékos, mértéke általában azonos a főkötelezett felelősségének mértékével. Az elhatárolásnak itt is a jogkövetkezmények szempontjából van fontos szerepe, mert ha a főkötelezettség nem teljesül, és beáll a kezes helytállási kötelezettsége, akkor azt, hogy hogyan alakul a felelőssége az határozza meg, hogy kezességi vagy garanciaszerződés jött létre a felek között.

A kezességi szerződés esetében a kezes a főkötelezett mellett vállal felelősséget arra, hogy ha a főkötelezett hitelezővel szemben fennálló vagy jövőbeli kötelezettségét nem teljesíti, akkor helyette maga fog teljesíteni.⁴ A kezességi szerződés alapvető sajátosságai között említhető, hogy a kezes felelőssége

¹ Geraldine Andrews-Richard Millet: *Law of Guarantees*, Sweet and Maxwell, London, 2015

² A szerzők elismert gyakorló jogászok az Egyesült Királyságban, mindkettőjüket megilleti a QC, azaz a királyi jogtanácsos megjelölés. Geraldine Andrews 2013 óta pedig a londoni Felsőbíróság Királynő Kollégiumának bírója.

³ Gellért Andor: *Banküzletek*, KJK Kiadó, Budapest, 1993, 170.

⁴A szerzők Sir William Blackburne bíró definícióját idézik, amelyet a *Vossloh Ag v Alpha Trains (UK) Ltd* (2010) ügyben fogalmazott meg.

másodlagos, továbbá, hogy a hitelező is szerződéses fél kell legyen, ugyanis a kezes neki tesz ígéretet, hogy helytáll, ha a kötelezett nem teljesít. Valamint szintén követelmény, hogy a szerződést írásba kell foglalni és aláírással ellátni.

A szerzők párhuzamba állítják a kezességi szerződéseket a biztosítási szerződésekkel (*contracts of insurance*) is, ugyanis közös vonásuk, hogy fizetést, egyfajta kártérítést ígérnek a jogosult, kedvezményezett részére. A biztosítási szerződésben azonban a biztosító ellenérték fejében fizetési kötelezettséget vállal valamely meghatározott káresemény bekövetkezésének esetére. Kezességi szerződések esetében a kár megléte és bizonyítása nem feltétele annak, hogy beálljon a helytállási kötelezettség.

Az *indemnity* kifejezés alatt –amely magyarul garanciát, kártérítést, kártalanítást, kötbért is jelenthet - egy törvényen alapuló vagy szerződésből fakadó kötelezettségvállalás érthető, amely egy más által elszenvedett veszteség jóvátételére szolgál. Gyakran használják olyan szerződés megjelölésére, ahol az egyik fél egy másik személy kötelezettségének teljesítése biztosítéka gyanánt nyújt garanciát. A könyv is utóbbi értelemben használja a *contract of indemnity* kifejezést. A garanciaszerződésben a garantőr felelőssége elsődleges, ami annyit tesz, hogy a kötelezettségvállalása önálló, független más személy kötelezettségvállalásától. Egy megállapodás vagy egyoldalú kötelezettségvállalást jelent arra nézve, hogy valaki helytállni köteles egy másik fél által elszenvedett veszteségért, károkért vagy sérülésekért.

A szerzők szólnak még az ún. *performance bond*-okról is, ezek alatt teljesítési/jóteljesítési garanciát, kötelezvényt érthetünk. A kötelezvény (*bond*) egy másnak tett feltételhez kötött vagy feltétel nélküli egyszerű fizetési ígéret. A teljesítési garancia egy olyan szerződésen alapuló kötelezettségvállalás, amelyet általában bank, biztosító, vagy más kereskedelmi szolgáltató tesz, kötelezettséget vállalva arra, hogy meghatározott pénzüsszeget, meghatározott kedvezményezett részére megfizet egy bizonyos esemény bekövetkezése esetén. Ez az esemény általában akkor következik be, ha a kötelezett szerződésben vállalt kötelezettségét nem teljesíti a kedvezményezettnek. A teljesítési garancia valójában nem tekinthető biztosítéknak, de a garanciaszerződések szigorú megnyilvánulásaként értelmezhetők.

A fogalmi elhatárolásokat követő fejezetekben a szerzők azt tárgyalják, milyen követelményeket támaszt az angol jog az előbb részletezett szerződési konstrukciókkal szemben. E körben részletesen bemutatják a szerzők, a *Statute of Fraud* által lefektetett elvárásokat, amelyet 1677-ben hozott az angol parlament, bevezetve vele meghatározott ügyletek esetében a formakényszert abból a célból, hogy megelőzze a peres felek csalárd cselekményeit, és kiküszöbölje azt a problémát, mikor is elnehezült a bizonyítás, ha a kezességvállalás szóbeli szerződésen alapult. A *Statute of Fraud* 4. Cikkelye értelmében nem nyújtható be kereset, ha az alperest másik személy kötelezettségvállalásáért való helytállásra semmilyen különleges ígéret nem kötelezi, kivéve, ha ez a kötelezettségvállalás olyan megállapodáson alapszik, melyről aláírással ellátott írásos feljegyzés készült. A 4. cikkely hatálya kiterjed azokra a szerződésekre, amelyekben az egyik fél kezesként vagy garantőrként felel egy másik fél által vállalt kötelezettség teljesítéséért.

A következő részben a szerzők bemutatják, hogy melyek azok az alapelvek, amelyek mentén valamennyi kezességvállalási konstrukciót értelmezni kell. Általános megközelítésben elmondható, hogy az értelmezést illetően két álláspont uralkodik az angol jogi felfogásban, az egyik szerint a kezességi szerződéseket is ugyanúgy kell értelmezni, mint bármely más szerződési formát, míg a másik megközelítés azt vallja, hogy ezek a szerződések megszorítóan értelmezendők azért, hogy a kezes felelőssége olyan legyen, ami tisztán és világosan kitűnik a kezességvállalási szerződésből. Számos bírósági döntést sorakoztatnak fel a szerzők, amelyek az utóbbi értelmezést erősítik. Az szerzők utalnak az *ut res magis valeat quam pereat* általános értelmezési elvre, melynek alapján, ha az értelmezési módszerek alkalmazása révén két fajta eredmény adódna, és ezek közül csak az egyik biztosítaná a szerződés tényleges megvalósulását, a másik pedig abszurd vagy ésszerűtlen következtetéshez vezetne, akkor az első eredményt kell helyesnek tartani. Tehát főszabály szerint a bíróság akként értelmezi a szerződést, amely szerint a hitelezőt igazi védelem illeti meg, nem pedig illuzórikus.

⁵A Statute of Frauds itt hármas felsorolást használ, *debt, default, miscarriage*. A szerzők mindhárom fogalmát meghatározzák, *debt* alatt egy múltban tett szerződésen alapuló felelősséget kell érteni, a *default* fogalomba beletartozik a jövőre nézve, akár szerződésen kívül fennálló felelősség, a *miscarriage* pedig a legtágabban, a polgári jogi felelősség minden aspektusára értelmezendő.

Szintén figyelemmel kell lenni arra az értelmezési elvre, hogy a szerződéseket nem elnevezésük, hanem tartalmuk szerint kell elbírálni. Különösen igaz ez a kezesség esetében, ugyanis Sir William Blackburne-t idézve, a kezességi szerződések azon részét képezi a jognak, amelyek esetében a terminológia pontatlan, nem egységes, éppen ezért fontos, hogy ne tévesszen meg senkit, hogy a felek milyen elnevezést használtak szerződésükre (bár előfordulhat, hogy az elnevezésből következtetni lehet a felek szándékára).⁶

Itt tesznek említést a szerzők a kezességvállalás korlátozásáról és feltételhez kötéséről is. A kezesség korlátozható mind annak idejében mind pedig mértékében, vagy pedig az alapul fekvő főkötelezeti kötelezettségvállalás természetére való hivatkozással. Feltételhez kötött kezesség esetében, pedig valamilyen meghatározott esemény bekövetkezéséhez kötik a felek a kezességvállalást.

A könyv külön fejezetet szentel annak, hogy milyen hibában szenvedhetnek a kezességi szerződések. Mint bármelyik szerződés, a kezességi szerződések is semmisek vagy megtámadhatók lehetnek, ha azokat kényszer, fenyegetés, tévedés, megtévesztés hatására vagy csaló célzattal kötötték meg. Itt kiemelném a *non est factum doktrínát*, ugyanis az angol common law külön kategóriát állít fel a tévedésből aláírt okiratok körében. A *House of Lords* a doktrínát odáig fejlesztette, hogy akkor lehetett a *non est factum*-ra való hivatkozás sikeres, ha a fél igazolta, hogy alapvető különbség volt az általa aláírni kívánt és valójában aláírt nyilatkozat között. Ha azonban a fél az aláírás során gondatlan volt, akkor nem hivatkozhat érdemben arra, hogy mást kívánt nyilatkozni, mint amit aláírt. Az eredetileg a forgatható értékpapírok körében kifejtett fenti alapelvet később a *House of Lords* az összes *non est factum*-kifogásra kiterjesztette a *Saunders v. Anglia Building Society* ügy tárgyában kifejtett ítéletével. Ezen döntését azzal magyarázta a *House of Lords*, hogy az általános ősi jogelv alapján senki nem szerezhet előnyöket saját felróható magatartása eredményeképpen.⁷

A következő kérdéskör, amit a könyv tárgyal a kezesi felelősség természete. Az angol terminológia szerinti *contract of guarantee* egy kiegészítő megállapodást jelöl, amelyben a kezes vállalja, hogy biztosítja a főkötelezett által vállalt kötelezettség teljesítését. A szerződés tulajdonképpen kártérítést, kárpótlást biztosít a jogosult részére, ha egy esetleges veszély bekövetkezik, vagyis ha a kötelezett nem teljesít részére. Emiatt a kezes kötelezettségvállalása másodlagos, mögöttes, és fel sem merül addig, amíg be nem következik a kötelezeti nemteljesítés. A kezes felelősségét meghatározó másik jellemző az a járulékoság, vagy az angol terminus szó szerinti fordításával az azonos terjedelműség (*co-extensiveness*) elve. Ez nem jelent mást, mint hogy a kezes felelőssége nem lehet terheesebb, mint a főkötelezetté, sem a kötelezettség mértékét, sem a teljesítés idejét, sem pedig a főkötelezett által vállalt feltételeket illetően.

A továbbiakban a szerzők inkább eljárási oldalról tárgyalják a kezességre vonatkozó részletszabályokat. Így szólnak a kezességi szerződések jogosult általi kikényszerítésnek szabályairól. Röviden úgy foglalhatjuk össze, hogy ez akkor áll módjában a jogosultnak, ha a főkötelezett általi teljesítés elmaradt, majd a jogosult fizetési igénybejelentést tett a kezesnek. Ha a fizetési igénybejelentés hatására a kezes nem teljesít, akkor a kezességi szerződést a jogosult bírói úton érvényesítheti.

A következő fejezetek a kezességi szerződések visszavonásának, valamint a kezes kötelezettsége alóli mentesülésének részletszabályait mutatják be. A kezességi és garanciaszerződésekben foglalt rendelkezések kifejezett lehetőséget biztosíthatnak a kezesnek a szerződés visszavonására. Azokban az esetekben, amikor ez a jogosultság megilleti a kezeset, akkor egyoldalúan gyakorolhatja ezt, vagyis szükségtelen hozzá a hitelező hozzájárulása, ha a kezes neki címzett visszavonási nyilatkozata világos és egyértelmű.

Ami pedig a kezes mentesülését illeti, főszabály itt is a járulékoság elve, hiszen ebből következően mentesül az általa vállalt kötelezettség alól, ha a főkötelezett maga is mentesült, ez a legideálisabb esetben azáltal valósul meg, ha maga teljesített a jogosultnak. Más a helyzet azonban akkor, ha garanciaszerződésről van szó, ahol a garantőr felelőssége független a főkötelezeti felelősségtől.

A felelősségi kérdések után a szerzők a következő szerkezeti egységekben azt tárgyalják, hogy a kezes milyen jogok illetik meg a főkötelezettel, a jogosulttal, valamint a kezesársakkal szemben. A kezesi jogok rendszerét a szerzők ketté bontják, a kezesi teljesítést megelőzően, illetve az azt követően gyakorolható

⁶ a *Vosslob AG v Alpha Trains (UK) Ltd* (2010) ügy kapcsán

⁷ Menyhárt Attila: *Tévesztés a tévedés a szerződések körében* c. doktori értekezéséhez

jogosultságokra, ezek közül a kezes megtérítési igénye emelhető ki.

Külön fejezetet szenteltek a szerzők a fizetéseképtelenségnek is, amely felmerülhet mind a főkötelezett, mind pedig a kezes, vagy pedig mindkettőjük érdekkörében. A szerzők szerint ennek kapcsán a központi kérdés az, hogy vajon van-e, és milyen körülmények fennállása esetén a kezesnek joga arra, hogy megtérítési jogának érvényesítése érdekében bizonyítsa a főkötelezett fizetéseképtelenné válását.

A könyv utolsó harmadában pedig a kezesség és garanciavállalás kereskedelmi ügyletekben betöltött szerepével foglalkoznak a szerzők. E körben tárgyalják a bankgaranciát, hiszen a számos kereskedelmi ügylet közül, melyek kapcsán felmerülhet a kezesség és garanciavállalás szükségessége, legfontosabb mindennapi szerepe a bankoknak van-, és szólnak arról is, hogy mire szolgálnak az ún. komfortlevelek (*Letters of Comfort*). Ezek egy ajánlólevélhez hasonlíthatók, neve kifejezi a rendeltetését, nem biztosítékot, hanem csak komfortot ad a hitelezőnek, kevesebb, mint egy garancia vagy kezességvállalás, az adós goodwill-ét fejezi ki egyszerűsített formában.⁸

Ezt követően bemutatják, hogyan jelenik meg a kezesség és a garancia a nemzetközi kereskedelmi tranzakciókban, különös figyelmet fordítva az exporthitel-biztosításra. A külkereskedelem korszerű formáinak sajátosságai, hogy az áru szállítása és ellenértékének kifizetése fizikailag és időben is elkülönül egymástól valamint, hogy a szállítók többsége hitelre szállít, amelynek fontos következménye a bankok illetve más pénzügyintézmények bekapcsolása az üzletbe. Gazdaságpolitikai eszközként való alkalmazásának első, intézményesült formáját az Egyesült Királyság területén hozták létre 1919-ben, Export Credit Guaranty Department (ECGD) néven. Kitérnek még az ATA-Carnet rendszerre, ami egy nemzetközi egységesített vámokmány, amely lehetővé teszi a legtöbb áru vámmentes kivitelét és visszahozatalát maximum egy éves időtartamra.

Külön fejezet foglalkozik a korábban már említett teljesítési garancia kereskedelembe betöltött funkciójával. A teljesítési garanciák alapjául szolgáló kereskedelmi cél nem más, hogy olyan biztosítékot nyújtson, ami könnyedén, gyorsan és biztosan realizálható, ha a meghatározott esemény bekövetkezik. A szerzők Colemant idézik, aki a teljesítési garanciát egyfajta kockázatosztó-eszközként jellemezte.

Az utolsó fejezet pedig a bérlői kötelezettségek biztosításául vállalt kezességgel foglalkozik, ami valójában nem különbözik a többi kezességvállalási formától.

Geraldine Andrews és Richard Millet fentiekben röviden bemutatott írását a kezesség és a garanciavállalás témakörében kiemelkedő munkaként tartják számon az Egyesült Királyságban. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy a könyvben foglaltakra rendszeresen hivatkoznak az angol bíróságok is döntéseikben máraz első kiadás megjelenésétől fogva.

A *Law of Guarantees*. könyv legpozitívabb tulajdonságának talán az értékelhető, hogy elméleti és gyakorlati megközelítésben is mélyreható elemzést tartalmaz. Amellett, hogy a szerzők meghatározzák az egyes definíciókat, és kimerítően bemutatják a törvények által meghatározott és szerződésekben meghatározható követelményeket, részletszabályokat, minden egyes elméleti okfejtést megmagyaráznak, illetve alátámasztanak az angol jogban kulcsfontosságú bírósági határozatokkal. Jelen recenzióból kevéssé tűnik ki, de valóban ezres nagyságrendben hivatkoznak a szerzők bírósági döntésekre, röviden ismertetve az egyes ügyekben alapul fekvő tényállásokat, a bíróság döntését, szakmai magyarázatokat fűzve azokhoz.

Egy olyan szakkönyvről van szó, amely a gyakorló jogászok mindennapi munkájának megkönnyítéséhez hozzájárul, és alkalmas arra is, hogy további kutatásokra ösztönözze azokat, akik a biztosítékok jogával, a kezesség és garanciavállalás kérdéseivel foglalkoznak, és áttanulmányozva, megismerkedve a tárgykört érintő angol jogi szabályozást, majd összevessék azt a hatályos magyar jogi megoldásokkal, és ezek mentén pedig esetlegesen de lege ferenda javaslatokat fogalmazzanak meg.

⁸ In: Vértessy László PhD-értekezése A pénzügyi intézmények finanszírozási tevékenységének jogi szabályozása Magyarországon, 101.